

פרק ראשון

הקדמה. הסתכלות בהשנחה האלהית אשר דרכי פעולתה
נעלמו מבינת אנוש.

- 1 עד מה אנחנו הישישים עודינו ילדים! אמנם אשר לגוף זרקה
בנו שיבה מרוב ימים, אך מבחינת הרוח הרי כמונו כעוללים ממש
מחוסרי בינה. וככה נחשוב את הדבר העובר וחולף, את המקרה,
לשריר וקים, ואת הדבר היציב וקבוע, את הטבע, — למחוסר כל
יסוד. אנחנו מערבבים ומחליפים את הענינים כדרך שעושים במשחק
הרבועים; שכן לדברים הבאים במקרה ניחס יותר יציבות מאשר
2 לאלה ששרשם בטבע; ולדברים שבטבע יסודם — ניחס יותר התחל-
פות מאשר לאלה שבאים במקרה. סבת הדבר היא שאנחנו חורצים
משפט על ההווה בלא לראות מראש את העתיד לבוא, ונסמוך יותר
על החושים הכוזבים מאשר על כוח התבונה הבלתי-יכוזבת. כי בעינים
אפשר לתפוש רק מה שנמצא בעליל תחת ידינו, ואילו השכל ישיג
גם את הדברים הסמויים מן העין, העתידים לבוא. אמנם אנחנו בעצמנו
מכהים את מבט השכל שעולה בתודתו על עיני בשר: אלה מבבלים
אותו באשר הם זוללים וסובאים, ואלה בבערותם שהיא הגדולה מכל
3 הצרות. ברם התקופה אשר אנחנו עומדים בה והענינים הרבים
והנכבדים שבאו בה לידי הכרע עלולים להוכיח לכל האנשים, גם
לשאינם נוחים להאמין, כי אלהים משגיח על הבריות, וביחוד על העם
השם בו מבטחי, אשר אבי כל היצורים ומלכם, עלת כל העלות, בחר
4 לו לנחלה. שם העם הזה בשפת כשדים: ישראל, ותרגום השם
בשפה היוונית: ישוראל. והדבר הזה הוא לדעתי נכבד מכל קניני

- 5 הפרט והכלל. כי אם פני הזקנים, המורים, המושלים וההורים מעוררים כבר את רואיהם לצניעות, לדרך-ארץ, לאהוב את מדת ההסתפקות בחיים; על אחת כמה וכמה שתשגבנה המעלות הטובות, הנאה והטוב באותן הנפשות אשר התרגלו להתנשא מעל לכל הנבראים ולראות את הבלתי-נוצר, את אלהים, את הטוב העליון ואת הנאה, את המאושר והמוצלה, או — אם יאות להגיד את האמת — את הטוב מעצם הטוב, הנאה מן הנאה, המאושר מעצם האושר והמוצלה מעצם ההצלחה, או אם יש עוד איזה דבר העולה בשלמותו על כל המעלות האמורות.
- 6 כי נבצר מכוח הדבור להתעלות עד אלהים, אשר אין מגע ותפישת חלים בו כלל, אלא יבעת ויסוג אחר מבלתי יכולת למצוא את הבטויים הנכונים ולעלות בהם כבמדרגות כדי לבאר את ענינו. בדברי אלה אינני מתכוון אל עצם ההויה, שהרי לו גם ניתן קול הברה לשמים ולכל צבאם, לא היו מספיקים למצוא מלים מתאימות ומקבילות לדבר הזה — אלא כונתי לכוחותיו שהם משרתיו של אלהים: היינו: כוח היצירה, כוח השלטון, כוח ההשגחה ויתר הכוחות אשר מהם גומלים חסד ומהם מביאים עונש. אף כי באמת גם הכוחות המענישים מקומם בין הכוחות המיטיבים. ראשית, מפני שהם חלק מן החוקים והמשפטים, שכן החוק כולל בקרבו שני יסודות: שכר לטובים ועונש לפושעים. שנית, מפני שהעונש יורה לעתים קרובות גם את החוטאים מוסר השכל, ואם לאו, הרי למצער את הקרובים לחטא. כי עונשם של האחרים מחזיר רבים למוטב באשר יראים הם פן יהיה גורלם כגורל הראשונים.

פרק שני

החדשים הראשונים לממשלת קאיוס היו תקופת אושר ככל פרינות הקיסרות הרומית. מחלת קאיוס בחורש השמיני לשלטונו.

- 8 כאשר לקח קאיוס בידו את רסן השלטון ביבשה ובים אחרי מות הקיסר טיבריוס היתה הממלכה שקטה ממהומות והתנהלה לפי משטר קבוע; שלום ושלוה שררו בכל חלקיה, במזרח ומערב, דרום

- וצפון. גזע הלועזים והיונים, שלטון הצבא ושלטונות האזרחים לעריהם עשו יד אחת והתענגו על ברכת השלום. מי האיש שראה כל אלה ולא התפלא ולא השתומם על שפעת ההצלחה אשר אין בשפה די מלים לתארה? בחלקו של קאיוס נפלו נכסים רבים ועצומים מן המוכן, כסף וזהב, אם בגרוטאות, אם במטבעות ואם בשכיות חמדה, כגון כוסות וכלים אחרים הנעשים לשם נוי והדור; חילות עצומים: רגליים, פרשים, ספנים; הכנסות שבאו למכביר כאלו ממקור אשר לא יכזב לעולם. מדינת שלטון קאיוס הקיפה את רוב החלקים הנכבדים של ארצות הישוב — אלה הארצות אשר בצדק תקראנה בשם: ישוב. גבולותיהן היו שני הנהרות, פרת ורינוס. הרינוס הפריד (בין מדינת קאיוס ר) בין ארץ הגרמנים ויתר העמים הפראים, והפרת — בינה ובין ארץ הפרתים, שבטי הסרמטים והסקיתים אשר ידמו בפראותם לגרמנים; יתר על כן (מדינתו השתרעה), כאמור, ממזרח שמש עד מבואו עד לגדות האוקינוס וממנו והלאה. ולב עם הרומיים וכל איטליה ועמי אסיה ואירופה רחב מרוב שמחה. כי כלם היו ששים ושמחים, כאשר לא אירע בימיו של מי מן הקיסרים שמלכו לפניו, ולא זו בלבד שקוו לרכוש להם נכסי יחיד וצבור וליהנות מטובם, אלא דמו, כי השיגו כבר שפעת אושר ורוב הצלחה. ובערי (המדינה) נראו רק מזבחות, זבחים ומנחות, אנשים לבושים לבנים וזרי פרחים בראשיהם, עליזים, מסבירים פנים ועיניהם מפיקות חדוה; תגיגות, עצרות, משחקי תחרות לזמרה, מרוצי סוסים, מסבות, לילות שמורים אשר בהם נגנו בחלילים וקתרוס, שעשועים, ימי נופש, שבתון וכל מיני תענוגים. בזמן שהוא לא היה לעשירים יתרון מן העניים, לנכבדים מן הנקלים, למלוי כסף מן הלזים, והבעלים לא נבדלו מעבדיהם; משפט אחד היה לכולם בעת ההיא, עד שתאור חיי האנשים תחת שלטון קרונוס בפי המשוררים לא נחשב עוד לאגדה בדויה מן הלב, כי שפע ושובע (היו בארץ), אין עצב ואין פחד, עליצות שררה בכל בית ובכל עם, יומם ולילה, בלי הרף במשך שבעת החדשים הראשונים. בחודש השמיני תקפה מחלה עזה את קאיוס, מפני שהפך

לחיי מותרות את חייו אשר היו פשוטים עוד לפני זמן קצר, בימי טיבריוס, וממילא גם נוחים לבריאות. במקום החיים האלה באו עכשו: שתית יין שלא כדת, זלילה, תאבון לא ידע שבעה בכרס מלאה, רחיצות שלא בזמנן, הקאות ואחריהן שוב זלילה וסביאה, משכבי זכר ונקבה, ועוד מעשים אחרים העשויים להתיש כוח הנפש והגוף ולהפריד בין הדבקים שבכל אחד מהם. כי עקב ההסתפקות — בריאות ועצמה, ועקב זוללות — רפיון ומחלה, שכנת המות.

פרק שלישי

האבן הכללי לרגלי מחלת קאיוס, והשמחה שהסבה השמועה על שובו לבריאות.

- 15 והשמועה על דבר מחלת קאיוס נפוצה עוד בעונת הפלגת הספינות. כי זה היה בראשית הסתו, עת האנשים המפליגים בים חותרים כבר לבתיהם לחוף-מבטחים ממקומות המסחר השונים, וביחוד אלה שאין בדעתם לחרוף בנכר. והאנשים הזניחו את חיי התפנוקים ולבשו קדרות, דאגה ועצבון מלאו את כל הבתים והערים; גדול היה העצב כגודל השמחה אשר שררה עוד לפני זמן קצר ועתה הלכה ונעלמה.
- 16 וכל חלקי הישוב נחלו יחד עמו, וְחָלְמִים היה קשה מזה שתקף את קאיוס; כי מחלתו היתה רק מחלת הגוף בלבד, ואילו זו של כל האנשים לארצותיהם נגעה בעוז-רוחם, בשלום (ארצם), בתקוותיהם, באפשרות לרכוש נכסים וליהנות מהם. הם שוו לנגד עיניהם את הצרות הרבות והאיזמות הבאות עם העדר השלטון: כפן, מלחמה, כריתת עצים, הרס מושבות, גזלת ממון, חובת גלות, אימת עבדות וחרדת מות, ואין פודה ומציל מכל הצרות האלה. המה ידעו רק דרך הצלה אחת, הוא שובו של קאיוס לאיתנו. וכאשר הוקלה מחלתו מעט הגיעה הבשורה במשך זמן קצר גם אל אנשים הדירים בגבולות הרחוקים, כי אין דבר מהיר מן השמועה. ואנשי כל הערים חכו עד כלות הנפש ונכנסו לשמוע כפעם בפעם בשורות חדשות טובות אחת מרעותה. לטוף שמעו מפי עוברי דרכים כי קאיוס נתרפא רפואה

19 שלמה, ואז שבו לעליונותם כבתחלה, כי כל יושבי מדינות היבשה ואיי הים חשבו את הצלת קאיוס להצללתם הם. והשמחה אשר שמחו כל ארצות הישוב, גם בעת שקאיוס לקח את רסן השלטון בידו וגם בזמן ששב מן המחלה לקדמותו, היתה גדולה, עד שאין איש זוכר דוגמתה אפילו במדינה אחת או בעם אחד לרגלי תשועתו של מושל (הארץ) או בעת התמנותו. הם היו ששים ושמחים כאילו זה עתה 20 החלו לעבור מחיי נודדים פראים לחיי חברה מסודרים, ממערות וממחלות עפר — לבתים ולערי מבצר, ומחיים משוללים כל השגחה — לקבלת עול מפקח אשר ינחם כרועה את צאן מרעיתו. אך הם לא 21 השכילו להכיר את האמת. כי השכל האנושי מוכה סנורים ואינו מכיר את תועלתו האמתית, ויש ביכלתו להשתמש יותר בסברה ובהשערה מאשר בהכרה ברורה.

פרק רביעי

קאיוס שתנכל אל בן דודו טיבריוס, אשר נועד להיות שותף לשלטון בצוואת הקיסר (טיבריוס), להרחיקו מן השלטון ולהמיתו.

22 אך עבר זמן לא רב והנה האיש אשר נחשב לגואל ולגומל חסד ושהיה צריך לפתוח מעיני ישועה חדשים ואושר אין קץ לאסיה ואירופה בכלל ובפרט, התחיל פתאום לשלוח יד בקודש, כדברת העם, ולנטות לחיי פריצות, או, יותר נכון, הוא גלה רק את גסות לבו אשר 23 היה מחפה עליה (עד הנה) בדברי חנופה. הוא הרג את בן דודו שנועד להיות שותף בשלטון, ושזכותו לרשת את השלטון היתה יפה מזו של קאיוס, כי זה היה נכדו של טיבריוס רק על יסוד חוק האמוץ, והלה היה נכדו באמת. קאיוס העליל עליו, כי שם מארב לנפשו, אף כי מפאת גילו לא היה מקום לאשמה כזו, שהרי האומלל אך זה עבר 24 מתקופת ילדות לתקופת נערות. כמו כן יש אומרים, שאלמלי נשאר טיבריוס בחיים עוד זמן קצר, כי אז הסיר את קאיוס מעל דרכו, מפני שטיבריוס הגה בלבו חשדים נוראים על קאיוס, והנכד האמתי היה 25 מתמנה אז למושל וליוורש יחידי של שלטון זקנו. אולם טיבריוס מת

26 מיתה חטופה בגזרת הגורל, ולא הספיק לבצע את מחשבתו. וקאיוס חשב, כי בעזרת תחבולה יעלה בידו לגולל מעליו את האשמה שהאשימוהו בקפוח זכות שותפו לשלטון. וזה דבר ערמתו: הוא אסף את שרי הארץ ואמר להם כדברים האלה: „אמנם חפצי הוא לשתף בשלטון הקיסרות את (העלם) שהוא בן דודי מפאת קרבת המשפחה ואחי מחמת רוב אהבתי אותו, כדי לקיים את מצות טיבריוס המנוח. אולם עיניכם הרואות, כי עוד צעיר לימים הוא מאד, וזקוק הוא למפקחים, מורים ומחנכים. כלום יש דבר יותר נעים מלקבל עזרה 27 מאיש שיש בידו להקל את עול השלטון, באופן שעול כבד זה לא יעיק על נפש אחת או על גוף אחד? ואשר לי — הוסיף — הנקל לי למלא את מקום מחנכיו, מוריו ומפקחיו, כי אני מציין כבר את עצמי כאביו ואותו כבני“.

פרק חמישי

טיבריוס הצעיר טאכר עצמו לדעת בפקודת קאיוס.

28 בדבריו אלה הוליך שולל את הנאספים ואת העלם, ובענין האמוץ השתמש רק כדי לפתותם. תחת ליתן לעלם את השלטון המקווה, (שאף) לשלול ממנו את השלטון שכבר היה בידו. אחרי־כן זמם קאיוס לקחת את נפש הצעיר שהיה שותף לירושה ולממלכה לפי החוק. (וקאיוס עשה את מעשיו) מתוך בטחון גמור, באין צורך לשום לב לכל דבר, שכן לפי חוקי הרומיים נתון הבן לגמרי לרשות אביו. חוץ מזה יש לו לקיסר שררה בלתי מוגבלת, ואין איש שימצא בלבו את העזו או שתהיה לו היכולת לדרוש ממנו דין וחשבון על מעשים כלשהם. קאיוס הכניע את הנער, כאילו חשב אותו לשונא האורב 29 לנפשו בקרב ההתחרות. ואף כי התחנך יחד עמו והתרעה עמו, והוא היה עוד צעיר לימים, לא נכמרו רחמי קאיוס על העלם האומלל שנגזר עליו למות בדמי ימיו, והוא שותף לשלטון ולירושה, ואפילו היתה תקוה, כי הוא לבדו יהיה השליט בגלל קרבתו הגדולה לטיבריוס; שהרי השבים חושבים את נכדיהם לבניהם במקום אבותיהם שמתו.

- 30 מספרים, שהעלם נאלץ לטרוף גפשו בכפו במעמד שר-מאה אחד ושר-אלף. אלה קבלו את הפקודה שלא לקחת בידיים חבל ברצח הזה, כי לא יתכן, שצאצאי קיסרים יהרגו בידי אחרים. כי קאיוס זכר את החוקים בשעת הפרת החוקים ואת ענין הקדושה בשעת חלול הקודש, ובזה שם ללעג ולקלס את עצם האמת. ולעלם לא היה כל נסיון בדבר, כי מעולם לא ראה בעיניו רצח אדם, גם לא אמן ידיו בשנוני הנשק — בתרגילים האלה מחנכים את הילדים הנועדים לשלטון בשום לב אל המלחמות התכופות. — ולכן הושיט מתחלה את ערפו לשליחי קאיוס לבקש מהם שיערפוהו. מאחר שאלה סרבו ולו לא היתה שום ידיעה ונסיון בדבר, תפש את החרב בידו, ושאל את השליחים, איזהו המקום בגוף המסוכן ביותר, כדי שיקלע אל המטרה וישים קץ לחייו העלובים בהכאה אחת. והאנשים האלה הורו אותו כמוריי-עמל, והראו לו את המקום אשר בו צריך לתקוע את החרב. והעלם האומלל למד מהם את הלקח הראשון והאחרון, והיה לרוצח, שופך דם גפשו מתוך אונס.

פרק ששי

אכזריותו של קאיוס דורשת קרבנות חרישים. השר מאקרון ופעולתו לטובת קאיוס כימי חיי טיבריוס.

- 32 לאחר שקאיוס עשה חיל בקרב הראשון והגדול הזה, ולא היה עוד איש [מתחרה בו] בשלטון אשר יטו אחריו האנשים החשודים בשנאה (לקיסר) מיד התכונן הלז לקרב שני נגד מאקרון. האיש הזה היה עומד לימינו בכל עניני המלוכה, לא רק לאחר שהפקד לשליט, כי מטבע החנפים להעריך את המאושרים, אלא גם טרם שהגיע לשלטון.
- 33 כי טיבריוס אשר הצטיין בכוח בינתו העמוקה, ויותר מכל בני דורו הפליא לחקור את מסתרי לבב אנוש ומזמותיו, ועלה על כלם בחכמתו במדה שעלה עליהם באשרו, חשד לעתים קרובות בקאיוס, כי עוין הוא את כל בית קלודיוס, ודבק רק במשפחת אמו. ולפיכך ירא היה לנכדו הצעיר, פן ישלח בו יד בהשארן בדד לנפשו. לדעת טיבריוס לא היה

קאיוס ראוי למלוכה, וביחוד לממלכה גדולה כזו, שכן היה מטבעו איש אשר דעתו אינה מעורבת עם הבריות והליכותיו מזורות. טיבריוס מצא בהן סימני זרות וטירוף הדעת, כי לא היה קשר וסדר לא בדבריו ולא במעשיו. אמנם מאקרון השתדל בכל מאמצי כוחו לכלכל את הענין ככל האפשר ולהפיג מלב טיבריוס את החשדים ואת המחשבות שהטרידוהו ביותר, כי החרדה לשלום נכדו לא עזבתו מעולם. הוא תאר את קאיוס כאוהבו (של טיבריוס) וסר למשמעתו, (והוסיף) כי כה גדולה התמכרותו וחבתו לבן דודו עד שהוא נכון למסור את המלוכה לו לבדו; ורק הבושה המופרזה המביאה נזק לרבים היא היא בעוכריו של קאיוס, אשר בגלל תמימותו נחשב לאיש מרמה. וכאשר לא עלה בידי מאקרון לשדל אותו בדברים המתקבלים על הדעת, נתן להם חזוק בקבלו על עצמו את האחריות. הוא אמר: „אנכי ערב, ואני איש מהימן הנני. אנכי נתתי אותות נאמנים לאהבתי את הקיסרים, וביחוד את טיבריוס כאשר הוטל עלי לדכא את סיאנוס“. מאקרון גלה בכלל כשרון גדול בתהלות קאיוס — אם מותר לקרוא בשם „תהלות“ לנאומי התנצלות שנסאו נגד עלילות דברים והאשמות בלתי ברורות ובלתי בהירות שנאשם בהן קאיוס על יסוד חשדים סתם. כי בדרך כלל מנה מאקרון לפני טיבריוס את שבחי קאיוס כאשר יאמר איש על אחיו ועל בניו יוצאי חלציו, ועוד כהנה וכהנה. הגרם לדבר היה, לפי דבת רבים, לא רק מה שקאיוס הכיר תודה וחלק כבוד למאקרון אשר כוחו היה גדול, או יותר נכון, כל יכול בעניני השלטון, אלא גם יד אשת מאקרון היתה בזה מטעם שבצנעה. היא עוררה זרזה את בעלה יום כי ישקוד בלי הרף לטובת הצעיר (קאיוס). אכן יש בכוח האשה לבטל את רצון בעלה מפני רצונה ולהטות את לבו אחריה, ומה גם אם היא להוטה אחרי תאות בשרים; כי כגודל מוסר כליותיה כן תרבה להתרפק עליו. והוא (מאקרון) לא ידע את דבר חלול אשת בריתו ו(כבוד) ביתו, וחשב את החנופה לאהבה תמה וטהורה, ובלי משים נלכד בפה. בגלל התחבולות האמורות התמכר לשונאיו בנפש כאילו היו ידידיו ואוהביו.

פרק שביעי

מאקרון מתאמץ להדריך את קאיוס בדרך הישרה ומעיר את דעתו על חובותיו כלפי נתיניו.

- 41 מאקרון ידע איפוא בנפשו, כי פעמים רבות הציל את קאיוס עת נשקפה לו סכנת מות מקרוב, ולכן נועז להוכיחו באמת ובתמים. בשאיפתו זו דמה לאומן טוב השומר על מעשי ידיו מכל נזק לבל
- 42 יבלה אותם לא הוא ולא אחר. מדי ראותו את קאיוס נרדם במסכה התקרב אליו ועוררו מתרדמתו. הוא התכון בזה גם לדרך־ארץ וגם לבטחונו של קאיוס, כי נקל להתנפל על בן אדם בשעה שהוא ישן. יש שקאיוס הביט בעינים מפיקות שכרון תאוה ברקדנים, ולפעמים היה גם מחקה את רקודיהם, או פער את פיו בשחוק, בשעת משחקי המימוס, בשל הלצות מגוונות, ולא היה מחייך דרך כבוד; ויש שנתפעל מצלילי הקתרוס או מקול המקהלה, והתחיל לפעמים לשיר יחד עמם, ואז היה מאקרון שישב או הסב בקרבתו נותן לו אות בדחיפת־יד
- 43 והתאמץ למנוע אותו ממעשים אלה. לעתים קרובות הטה ראשו לצד קאיוס, לבל ישמעו אחרים, ולחש באזנו בנחת ובנעימות דברי מוסר כאלה: „לא יאה לך להדמות לאחד הנאספים או בכלל לאיש אחר, לא במשחקי הראוה, ולא במשחקי השמע ולא בשום משחקים אחרים הפועלים על החושים; אלא דרוש שתצטיין בכל הליכותיך כגודל
- 44 אשרך המרומם על כל. כי לא יתכן, שאדון הארץ והים יתפעל מזמרה, ממחול, מהלצות טפלות וכיוצא בהן, לעומת זה עליו לזכור בכל שעה ובכל מקום את דבר שלטונו כרועה נוהג עדרו, ולהפיק מכל דבר
- 45 ומכל מעשה תועלת כלשהי לתקון מדותיו“. הוא הוסיף עוד: „אם תראה במקרה משחקי חזיון, התגוששות או מרוץ הסוסים, לא תשים לב לכל הענינים האלה (כשהם לעצמם), אלא לשלמות אשר בהם, ותתבונן ברוחך: אם דברים שאין בהם כל תועלת לחיי אדם, רק
- 46 מביאים קורת רוח ותענוג לקהל הרואים, יש אנשים שמקדישים להם כל כך מאמצייכות, כדי לקבל אותות תהלה והכרה, תשורות, כבודים

- 47 וזרי נצחון אשר מכריזים עליהם קבל עם; כמה צריך להתיגע מי שחפץ להשכיל ולדעת את האומנות העליונה והגדולה מכולן? כי האומנות הגדולה והטובה מכולן היא השררה אשר על פיה עובדים כל אדמה טובה ופוריה במישור ובהר, ופני הים מתכסים ספינות מטען ואין מחריד. שהרי המדינות שואפות לבוא במגע ומשא זו עם זו לשם סחר-חליפין, לקבל מה שנחוץ להן ולתת תמורתו מן המצוי
- 48 אצלן בשפע. שכן מעולם לא עברה רוח הקנאה את כל הישוב, ואפילו את חלקיו הגדולים בלבד, את כל אירופה וכל אסיה, אלא היא מסתרת כשרץ המטיל ארס ומתגנבת למקומות צרים, ללב איש אחד, למשפחה אחת, או — אם פוערת את פיה לבלתי חוק — לעיר אחת; ולעולם לא תתפשט על עם שלם או על מדינה שלמה, וביחוד למן היום אשר משפחתכם, משפחת אבגוסטוס (המרומם), שכשמה
- 49 כן היא, התחילה למשול בכיפה. כי בית אבגוסטוס הדיח מחוץ לגבולותינו הרחוקים, והלאה עד מעמקי השאול, כל מיני פורענות שנשארו לפלטה בקרבנו ובאו לידי גילוי. את הדברים הטובים והמועילים אשר כאילו גורשו מאתנו, השיב מקצות הארץ והים אל מדינת מושבנו. ושלטון זה הפקד כולו בידך בלבד. ומאחר שהטבע
- 50 בחר בך שתעמוד על המשמר בראש האניה ונתן בידך את ההגה, נהג את הספינה המשותפת לכל אנשי (הישוב) לאשרם, ויותר מכל תשמה ותתענג, אם תגמול טוב לנתיניך כי לא הרי אזרח אחד כהרי
- 51 אזרח שני אשר לחלק שכל אחד ואחד מחויב לתת משלו לטובת הערים השונות; ואילו החלק המיוחד לשליט הוא: לטכס עצות לטובת הנתינים ולהוציא לפעולות את העצות ההגונות ולפזר את אוצרותיו ביד רחבה וברוח נדיבה. הוא רשאי לחשוך רק במדה שהחסכון דרוש מבחינת העתיד הנעלם מעיני האיש".

פרק שמיני

קאיוס מבקש תואנות, כדי להפטר ממאקרוֹן ומדבריו תוכחתו.
מאקרוֹן ואשתו נאלצים לשלוח יד בנפשם.

- 52 דברים כאלה חזר ושנה האומלל, כדי להדריך את קאיוס בדרך הטובה. אך הלז שהיה מטבעו אוהב קטטה ומדון נשא את נפשו אל ההפך מזה. כאילו נצטווה לעשות כן. הוא התחצף להעליב בגלוי את בעל המוסר. ויש שראה אותו מרחוק כשהוא הולך וקרב, ואז פנה אל
- 53 האנשים העומדים על ידו ואמר בוז הלשון: „הנה זה בא המורה של מי שאין לו כבר צורך בהוראה, המחנך של מי שאינו כבר ילד, המטיף מוסר למי שגדול הימנו בחכמה. האיש הזה סובר, כי השליטי יחיד חייב לסור למשמעת נתיניו; אמנם הוא רואה את עצמו מומחה ומורה דרך בחכמת השלטון, אך מפי מי למד הלכות ממשלה — לא אדע. למאז שכבתי עוד בחתולים היו לי מורים במספר רב: אבות, אחים, דודים, בני דודים, שבים ואבות השבים עד לאבות משפחתנו הראשונים, וכל קרובי הן מצד אבי והן מצד אמי, כולם רכשו להם ממשל רב. זולת זה כבר בראשית אונם של השליטים צפונים (שרשי) כשרון הממשלה. וכשם שראשית כל שויון, הן של הגוף והן של הנפש, מבחינת הצורה, הקומה, התנועות, המזמות והמעשים נעוצה ביסודות הורע; כך קרוב לאמת, שהיסודות האלה מכילים גם את הדוגמה הכללית של הדמיון שהבן דומה אל אבותיו מבחינת כשרון השלטון. ובכן מי זה האיש שיהיו בבערותו לתת לי לקח בעוד שהוא נבער מדעת, ואני יודע ענין? הלא ידי הטבע היוצר עצבוני כשליט יחיד עוד ברחם אמי עד שלא נוצרתי! היתכן, שאנשים אשר זה לא כבר היו רק הדיוטות, יחדרו לעומק מחשבות לב השליט? ואשר זה מקרוב נתקבלו בין חברי המסטורין נועזים בגאות-לבם למלא תפקיד ההיירופנטים ולהורות את אחרים תעלומות חכמת השלטון!” בראשונה התאמץ קאיוס להרחיק יותר ויותר את מאקרוֹן מעל פניו, אתרי כן התחיל לטפול עליו האשמות שקר שהיו דומות לאמת ובכוון לפתות
- 54
- 55
- 56
- 57

את הבריות, כי אנשים המצטיינים בכשרונות גדולים ובכוח המצאה מסוגלים הם לבדות מלבם דברי שקר הדומים לאמת. והנה דבר תואנותיו: [קאיוס העיד כי מאקרון אמר:] „אני מאקרון אשר קאיוס הוא פועל כפי, ואני יוצרו במדה מרובה, או למצער לא מעטה, מזו של אבותיו. לא פעם אחת, אלא שלש פעמים התנכל טיבריוס אליו להמיתו והיה עומד לההרג, לולא אני אשר המלצתי עליו; לאחר מות טיבריוס מסרתי מיד לרשות קאיוס את אנשי הצבא שעמדו תחת פקודתי, ושדלתי אותם בדברים, כי צורך לנו באיש (מושל) אחד, אז ישאר השלטון מוצק ואיתן כלעומת שהיה“. בדבריו אלה פתה קאיוס אנשים אחדים כבאמרי אמת, כי הם לא ידעו את ערמת האיש המדבר אליהם, וחגופתו ותהפוכות לבו טרם נגלו. כעבור ימים מספר נשמד האומלל יחד עם אשתו ונשא את העונש החמור ביותר (עונש מות) חלף חבתו היתרה. זה חלקו של עושה טובה לאנשים כפויי-טובה. אלה מביאים פורענות גדולה על אנשי חסדם תמורת הטוב שגמלו להם. הנה כי כן זה היה שכרו של מאקרון שעשה את כל מעשיו באמת ובתמים, ובכל מאמצי כוחו השתדל תחלה להציל את קאיוס, ואחרי כן התאמץ להסב את כל השלטון לו לבדו. מספרים, כי מאקרון העלוב נאלץ לשלוח יד בנפשו. כזה היה גם גורל אשתו, אף כי, לפי השמועה, היו בינה ובין קאיוס יחסי עגבים. ברם, אין כל יציבות בגרוי אהבה, לפי שאומרים, בגלל רגש הבחילה הבא בעקבות התאוה ההיא.

פרק תשיעי

רצח טארקוס סילאנוס, חותנו של קאיוס לשעבר. גם הוא נתפש בפשע הטפת מוסר לקיסר השוכב.

לאחר שהחריב קאיוס והשמיד את מאקרון ואת כל בני ביתו התכונן לתועבה שלישית גדולה מן הקודמות. חותנו היה לפנים מארקוס סילאנוס, איש אשר שאר רוח לו ומוצאו ממשפחה רמה. ואף כי בתו מתה עליו בדמי ימיה, הוסיף לכבד את קאיוס ולחבבו כאב

נאמן יותר מאשר כחותן. הוא חשב, שקאיוס ישיב לו חבה תחת חבה לפי מדת היושר, שהרי הוא התנהג עם חתנו כעם בנו. ובוזה שגה ורמה את עצמו. כי לעתים תכופות הטיף נאומים לקאיוס כיאות לקרוב, ולא העלים ממנו שום דבר אשר היה עשוי לתקן ולהשביח את מדותיו, אורח חייו ושלטונו. לחופש דבורו זה גרמו סבות חשובות: מוצאו הנעלה ממשפחת אצילים וקרבתו (לקאיוס) על יסוד יחסי החתונים. גם בתו לא מתה אלא לפני זמן קצר, וזכות קרבת החתונים לא פקעה עדיין, אלא הלכה כביכול ונעורה כאילו נשאר עוד לפליטה שרידי נפש חיה אחרונים אצורים בגויה המתה (של בת סילאנוס). וקאיוס חשב את תורת המוסר לעלבון לו, כי על כן היה בעיניו חכם ונבון, ואמיץ־לב וצדיק מכל אדם, והרבה לשטום את מלמדיו משונאיו הגלויים. הוא שער בנפשו, כי סילאנוס יהיה בעוכריו, מפני שירצה לעצור בעד התפרצות תאוותיו העצומות, ולפיכך בקש סליחה גמורה מנשמת אשתו שהלכה לעולמה, אם ישגר אליה את אביה הוא חותנו, ואחרי כן רצה אותו בצדיה.

פרק עשירי

העם מתאמץ במדת האפשר להצדיק את מעשי קאיוס. צדוק הריז על רצח טיבריוס הצעיר, מאקרוז וסילאנוס.

ושמע מעשה קאיוס נפוץ בכל הארץ, והרציחות התכופות של אנשי מעלה והתועבות הנוראות מצאו את הַדָּן בפי כל העם. אך מתוך יראה לא נשמע קול צעקה, אבל היו מתלחשים בלט. אחרי כן שנו את דעתם, כי ההמון הפכפך הוא בכלל, במזמותיו, בדבריו ובמעשיו. הם לא יכלו להאמין, כי תמורה פתאומית כזו חלה בנפש קאיוס אשר עוד לפני זמן מועט נחשב לאיש טוב וישר, אוהב אדם ודעתו מעורבת עם הבריות. הם חתרו למצוא זכות עליו — ומצאו. אשר ל(רצח) בן דודו שהיה עומד להיות שותף לירושה טענו: „אין שותפות בשלטון, חק הטבע הוא ולא יעבור. את אשר עלול היה קאיוס לסבול מיד החלש ממנו, הקדים לעשות לו כחזק ממנו; הגנה יש כאן, ולא רצח

אדם. ואפשר שהסתלקות העלם נגזרה בגזרת ההשגחה לטובת הגזע
 האנושי כלו, כי (לולא זאת) היו מקצת אנשים עומדים על צדו (של
 טיבריוס) ומקצתם על צד קאיוס, ודברים כאלה הם מקור מהומות
 בין האזרחים מבפנים ומלחמות עם שונאים מחוץ. כלום יש ברכה
 גדולה מן השלום? אך השלום לא יכון אלא בשלטון מוצק, והשלטון
 מוצק הוא רק באין קטטות ומריבות, ורק אז יכוננו גם כל יתר עניני
 המדינה". ואשר למאקרון אמרו: „הוא התגאה יותר מדי, הוא לא
 הכיר (כנראה) את הכתובת שבדלפוי: דע את עצמך; והן הידיעה
 היא, לפי שאומרים, מקור ההצלחה, והבערות היא מקור הרעה. מה
 ראה (מאקרון) על ככה לשנות את טעמו? הוא הנתין נקט עמדת
 מושל, ולשליטי-יחיד קאיוס השאיר תפקיד נתין. כי למושל יאה להוציא
 פקודות, כמו שעשה מאקרון, ולנתין באה לציית, כמו שדרש מאת
 קאיוס". והאנשים האלה הנבערים מדעת קראו לתוכחה בשם
 פקודה וליועץ בשם מושל. (הם עשו זאת) אם משום
 אולתם, כי לא ידעו באמת להבחין בין הדברים, ואם משום נטיתם
 לחנופה, ובגלל זה ערבבו את סגולות השמות והענינים גם יחד.
 ואשר לסילאנוס טענו: „מה מגוחכה היתה התנהגותו של סילאנוס!
 הוא חשב שיפה כוח החותן לגבי חתנו ככוח האב לגבי בנו, יוצא
 חלציו! חוץ מזה, אם אבות הדיוטות יש להם בנים שהגיעו לשררה
 גדולה ולממשלה, הלא יכנעו לפניהם, ומרוצים הם, אם יהיו שניים
 במעלה לבניהם; ופתי זה, שכבר לא היה אפילו חותנו (של קאיוס),
 התערב בדברים לא לו, ולא השכיל להבין, שבה בשעה שבתו עברה
 מן העולם, עברה עמה גם קרבת החתונים (עם קאיוס). כי כן ברית
 החתונים היא קשר המהדק שתי משפחות זרות שהיו תחלה רחוקות
 אחת מרעותה ואחר כך נעשו קרובות; אך יחד עם התפרקות הקשר
 תתפרק גם הקרבה, וביחוד כשנותק הקשר עד שאין לו תקוה עולמית,
 היינו במות האשה שנשאה למשפחה זרה". דברים כאלה נשמעו בכל
 אספות העם, כי האנשים השתדלו בכל מאמצי כוחם לגולל מעל הקיסר
 את האשמה, שבאכזריות יתנהג. הם תלו את כל תקותם במדת היושר

ואהבת הבריות אשר (לפי דעתם) הכו בלב קאיוס שורש עמוק מאשר בלב כל המושלים שהיו לפניו; ולפיכך לא יכלו בשום פנים להשלים עם הרעיון ולהאמין, שלפתע פתאום נהפך לגמרי והיה לאיש אחר.

פרק אחד עשר

לאחר שהטיף קאיוס פחד על כל האנשים ברציחותיו, התחיל להדמות לבני־אילים. אותם חקה רק בסמלים היצוניים ולא בפעשים טובים.

- 74 ככה הראה קאיוס את גבורתו בקרב המשולש, כאמור, עם שלשה אנשים משלשה סוגים הקרובים אליו ביותר. שנים מהם היו בני מולדתו, אחד ממעמד הישישים (הסינטורים) והשני ממעמד הפרשים, השלישי היה בן משפחתו. קאיוס קוה להטיל אימת מות על כל יתר האנשים בדכאו את החוקים והתקיפים. ברצח סילאנוס (קוה להטיל אימה) על חברי המועצה (הסינט), כי במועצת הישישים לא היה איש עולה עליו במדרגה; ברצח מאקרון — על הפרשים, כי הוא היה ראש וראשון בסודם, וזכה לכבוד ולפרסום גדול מכולם; וברצח בן דודו השותף לירושה — על כל בני משפחתו.
- 76 ויהי המעט לו להשאיר בתחומים הקבועים לזרע אנוש, כי גם שאף לפרוץ גדר ולהחשב כאל. בראשית שגעונו זה השתמש, כפי שמספרים, בדרך ההקש, והוא: כשם שמנהיגי בריות אחרות, כרועי בקר, צאן וכבשים, אינם לא פרים, לא תישים ולא כבשים, אלא אנשים שזכו לחלק טוב ולסגולות טובות (מן הבהמות), כך יש להודות, שגם אני נפילתי במעלותי, שכן הנני רועה העדר הטוב מכולם, עדר אנשים. ובכן אינני נכנס בגדר בני אדם, אלא תכונה רוממה ואלהית נפלה בחלקי. אויל זה נשא את הרעיון חתום בלבו ובדיה דמיונית היתה בעיניו כאמת ברורה. ואחרי שנועזו והתחצף פעם להכריז ברבים על התאלהותו — תועבת אלהים, התחיל עורך את חייו בהתאם לכך. הוא הלך בזה מחיל אל חיל, מן המדרגה הנמוכה עד המדרגה העליונה.
- 78 תחלה דמה את עצמו לנקראים בשם בני־אילים (חצי־אילים), והם:

79. דיוניסוס, הירקליס והדיוסקורים, ושלח את חצי לעגו בטרופוניוס, אספיראוס, אמפילוכוס ובדומים להם וגם בתרפים ובפולחן-סתרים המיוחד להם, כי השהו (את אפסותם) עם גדולתו הוא. אחרי כן התחיל מחליף את תלבתו פעם בפעם כדרך שעושים בבית החזיון, פעם התחפש בעור אריה ולקח בידו אלה כהירקליס, שניהם מצופים זהב, ופעם חקה את הדיוסקורים וחבש כובע (ידוע) על ראשו, ויש שחקה את דיוניסוס בקסוס, תירסוס ועור העופר. חפץ היה לנצחם גם בדבר הזה: בעוד שכל אחד מן הנזכרים מקבל רק אותות כבוד משלו, ואינו חומד את הכבוד שנפל בחלק האחרים, נטל לו קאיוס מתוך קנאה וצרות עין את כבוד כלם יחדו. יתר על כן, הוא יחס לעצמו את סגולותיהם הם. הוא לא התחפש כגיריאונים בעל הגוף המשולש, כדי למשוך על עצמו את לב כל רואיו על-ידי רבוי (הצורות), אלא, מה שמופלא ביותר, החליף ושנה דמות גוף אחד לצורות שונות ומשונות, בזה דמה לפרוטיאוס המצרי. הלז לובש, לפי תאורו של הומירוס, צורות שונות הדומות למראה היסודות והחיות והצמחים המרכיבים מן היסודות. אמנם איזו תועלת היתה לך, קאיוס, 81. בסימנים החיצונים אשר בהם רגילים לקשט את פסלי (בני האלים) הנזכרים? את מעלותיהם הטובות חיב היית לחקות! הירקליס טהר את הים ואת היבשה וערך קרבות נחוצים שהביאו תועלת לכל האנשים, ובער את מפלצות האבדון משני יסודות הטבע. דיוניסוס גדל את 82. הגפן וממנה הוציא משקה ערב וטוב לגוף ולנשמה. כי לנשמה הוא מקור העליונות, שמשכיחה את הצרות ומעוררת תקוות טובות לעתיד, ואת הגוף הוא מכריא ומוסיף לו עוז ומרץ. הוא פועל לטובה על כל 83. איש ואיש בפרט, ועל בתי אבות ומשפחות עצומות (בכלל), הוא מוציאם מחיי עוני ועמל ויפרוש על חייהם מעטה חדוה וששון. וערים שלמות, הן של היונים והן של הלועזים, יחזן במסבות, בתענוגים, בכרות וחגיגות צרופות. הן היין הוא מקור כל הדברים האמורים. 84. ואשר לדיוסקורים נפוצה הדעה, כי הם זכו איש את אחיו בנצחיות, יען כי (תחלה) היה אחד מהם בן-תמותה והשני בן אל-מות. אמנם זה

שנפל חלקו בנעימים, בחר להראות חבה לאחיו מאשר לדאוג רק לשלומו הוא. הוא שוה לנגדו את חיי הנצח, והתבונן בדבר, כי הוא לבדו יחיה לעולם, ואחיו ימות לנצח, ושביחד עם נצחיותו שומה עליו לסבול צער נצחי בגלל (צרת) אחיו. לסוף מצא עצה נפלאה ונעלה. הוא לקח לעצמו חלק מן התמותה ואחיו נתן חלק מן הנצחיות. וכך נצח השויון מקור היושר, את העדר השויון, ראשית העול.

85

פרק שנים עשר

מעשי קאיוס אינם מזכירים במאומה את מפעלי בני האלים
לטובת הנזע האנושי.

הם כלם, קאיוס, נערצו ועוד היום נערצים בעבור חסדיהם, וזכו לכבוד אלים ורוממו על כל ברכה ותהלה. והנה אמור נא גם אתה לנו: מהו המפעל שאתה מתגאה בו ומתימר לדמותו למפעלים? כלום חקית את הדיוסקורים מבחינת אהבת אחים? — אם ארשה לי להתחיל מכאן. הן אתה, איש קשה ואכזר, רצחת בלי חמלה את אחיך שותפך לירושה, בשחר ילדותו, ואחרי כן הגלית את אחיותיך! שמא גם הן עוררו בלבך פחד, פן תשלולנה ממך את המלוכה? את דיוניסוס חקית? אפשר השפעת (לאנשים) חסדים חדשים כמוהו? את כל ארצות הישוב מלאת ששון? אסיה ואירופה קטנות מהכיל את מתנותיך הרבות? אכן המצאת אמניות וחכמות חדשות — כמשחית עולם ומלאך חבלה! בעזרתן הפכת לכל האנשים בכל הארצות את העונג והשמחה לצער ותוגה ומררת את חייהם. תאוותיך הפוערות את פיהן לבלי חוק בלעו כל מחמדי אחרים, ממזרח וממערב ומכל חלל העולם: כל הנמצא בין בדרום ובין בצפון. ותמורתם השבעת את האנשים ממרויך ומן הרע והמשחת אשר הנפשות המתועבות והנפסדות מוציאות מקרבן. כלום בעבור זה הופעת לפנינו כדיוניסוס חדש? האומנם הלכת גם בדרכי הירקליס וכמוהו מלאת את היבשה ואת איי הים חוק ומשפט, שובע וברכה ושפעת כל טוב, פרי שלום, שלוה והשקט; כלום זאת עשית במפעליך הכבירים ובגבורותיך העצומות?

86

87

88

89

90

הוי חדל אישים ומוג לב מאין כמוהו! אתה בערת מקרב המדינות
את שרשי המשטר והאושר והרבית להביא עליהן מהומות ובהלות
91 ופורענות איומה. ובכן אמור נא לי, קאיוס, האם בעד מעשי הרס
ואבדון אלה אשר עוללת תדרוש חלק בחיי עולם, למען תהיינה הצרות
שהבאת (על העולם) לא חולפות ועוברות, אלא קימות לנצח? ואני
חושב להפך, כי לו גם היה מקום לאמונה שאַל אתה מבטן ומלידה,
92 מן הצורך היה להורידך למדרגת בן-תמותה בגלל תהפוכותיך, כי עקב
המדות הטובות — אלמות, ועקב המדות הרעות — צלמות. וגם אל
תמנה עצמך בין הדיוסקורים, שהרי אלה הצטיינו באהבת אחים,
ואתה רוצח ומשחית היית לאחייך. גם אל תשאף להשיג את כבוד
הירקליס ודיוניסוס, שכן הם הביאו תועלת לבני אדם, ואתה קפחת
והרסת את מעלליהם.

פרק שלשה עשר

מחקוי בני-האלים עבר קאיוס לחקות את האלים: הרמיס, אפולון
ואריס. מעשי קאיוס האכזר עומדים כנגוד למעשי הרמיס, ציר
השלום.

93 והוללות קאיוס ושגעונו גדלו והתגברו עד לאין ערוך, ולסוף
התנשא על בני האלים, ושאף בכל לבו לקבל את אותות ההערצה
של אלה (האלים) אשר לדעת העם הם הגדולים והמאושרים ביותר,
94 אלה הם: הרמיס, אפולון ואריס. קאיוס פתח בהרמיס. הוא הזדיין
במטהו, בסנדליו ובמעילו. בדבר זה הראה קאיוס (כעין) סדר בתוך
95 אי-סדרים, משטר בתוך מבוכה וישוב הדעת בטרופ הדעת. ויש שרוח
אחרת היתה עמו והשליך את התפצים האלה ממנו והלאה והתחפש
כאפולון. אז שם קאיוס כתר מקרין על ראשו, בידו השמאלית אחז
קשת וחצים, ואת הכאריטות בידו הימנית כשהיא שלוחה לפניו. כי
כן יאות, להעניק את הטוב בנפש חפצה ולהקצות לו מקום משובח,
היינו מימין, (ומן הצד השני) להשפיל את ערך הענשים ולחלוק להם
96 מקום עלוב, והוא משמאל. עד מהרה התלקטו מקהלות ועמדו על הדוכן

- ושרו פאיאנים לכבוד קאיוס. אלה היו אותם המשוררים עצמם אשר זה לא כבר קראו לו בשם בככוס, אבאיאוס וליאיאוס, ורוממוהו בהלולים כאשר לבש את בגדי דיוניסוס. לעתים קרובות לבש שריון, קסדה ומגן וצעד כשחרבו שלופה בידו וכינה את עצמו בשם אריס; מימינו ומשמאלו של „אריס החדש“ הלכו משרתיו, חבר מרצחים ומחבלים. הם היו נכונים למלא את הפקודות הרעות של האיש שארב וצמא לדם אדם. והאנשים שראו זאת השתוממו למעשי השוטה. אף הם התפלאו, שקאיוס עושה את ההפך ממה שעשו אותם (האלים) אשר אליהם חפץ להדמות, ושלא ראה צורך לעשות כמעשיהם הטובים, אלא השתמש בסימנים חיצונים בלבד, כדי לחקות כל אחד מהם. הן בכל הלבושים והקשטים האמורים מכסים את הפסילים והמסכות רק לזכר הברכות אשר (האלים) הנערצים משפיעים לזרע אדם.
- 97 את הרמיס מנעילים סנדלים שכנפים בסוליהם; על שום מה? הלא אך ורק מפני הטעם הזה, כי גאה למי שהוא ציר, ונביא משמיע נשגבות — ומזה נגזר השם הרמיס — ומבשר טובות, להיות קל-רגלים וכאילו טס בכנפים לעוצם השקידה. ואילו זכר הרעות לא יבטא בשפתיו לא אל ולא איש חכם. כי יפה הזריוות למבשרי טובות, והרשלנות — למבשרי רעות, או בכלל (נוחה להם) השתיקה, אם אין איש מצוה עליהם לדבר. חוץ מזה לקח (קאיוס) בידו שבט צירים, סמל הברית והחווה, כי המלחמות נפסקות או מסתימות על פי צירים המכריזים על השלום, ואם לא ישמע קול הכרות, תבאנה צרות רבות גם על התוקפים וגם על (הנתקפים) העומדים על נפשם. ואילו קאיוס לשם מה נעל את הסנדלים בעלי הכנפים? שמא לרוץ במהירות רבה ולפרסם בכל מקום בקול רם את מעשיו המגונים והמכוערים אשר השתיקה יפה להם? ולמה כל החפזון הזה? הן לו גם נשאר במקומו, היה מרבה להביא צרות על צרות כאילו ממקור נאמן אשר לא יכזב ובהן היה מציף את כל חלקי הישוב. ומה צורך היה בשבט צירים לאיש שאין זכר לשלום לא בדבוריו ולא במעשיו, אשר ימלא כל עיר ומשפחה מלחמת אחים, בארץ היונים והלועזים? יחדל נא, איפוא, מהשתמש בשם הבדוי של הרמיס, וימנע מהקרא בכנוי שאינו הולמו!
- 98
- 99
- 100
- 101
- 102

פרק ארבעה עשר

מעשי קאיוס עומדים בננוד גמור לתכונותיו של אפולון אשר אותו חקה בתלבשתו.

- 103 ובמה הוא דומה לאפולון? קאיוס נושא על ראשו כתר מקרין. מפני שהאומן ידע לחקות כהוגן את קרני השמש. אך היתכן שימצא חפץ בשמש, או בכלל באור, ולא בלילה [ובמחשכים], או בדברים עוד יותר מעורפלים מן החושך — אם יש כאלה במציאות, — למען יוכל לבצע את מזמותיו? כי המעשים הטובים זקוקים לאור גדול כשמש בצהרים, כדי שיראו לעיני כל, ואילו התועבות מקומן, כאמרת העם, בעמקי השאול; שמה יאה להדיחן ולהאפיל עליהן כמשפט.
- 104 קאיוס חייב להחליף גם את החפצים הנמצאים בשתי ידיו לבלתי סוף את הסדר והמשטר. בידו הימנית יושיט את הקלע ואת הקשת, שהרי הוא יודע לכונן היטב את קלעו וקשתו לאנשים ולנשים, למשפחות
- 105 שלמות ולערים רבות-עם ולהשמידם מתחת השמים. ואת הכאריטות ישליך נא מהר מכפו, או יחפה עליהן בידו השמאלית, שהרי תעב את יפעתן בלטשו את עיניו ובפערו את פיו לבלוע ברשעתו אוצרות
- 106 עצומים, ורצח את בעליהם שאשרם גרם לאסונם. ברם קאיוס זייף גם את חכמת הרפואה של אפולון מכל וכל. כי הלז המציא סמי תרופה הטובים לבריאות האנשים, והואיל בעצמו לרפא גם את המחלות
- 107 שבאו מידי אחרים, כי על כן רב-חסד הוא גם בטבעו וגם בהליכותיו. ונהפוך הוא בקאיוס. הוא הביא מחלות על הבריאים, פצעים על השלמים, ובכלל מיתות קשות ומשונות על אנשים אשר טרם בא יומם; ובכל מאמצי כוחו חתר למצוא כל מיני פורענות, ולולא מדת הדין שקדמה והעבירה אותו מן העולם, כי אז לא נבצר ממנו להשמיד
- 108 בהם את שמנה וסלתה של כל עיר ועיר. כי הוא כונן את מזמותיו נגד ראשי העם ובעלי עושר, וביחוד נגד אלה שברומי וביתר חלקי איטליה. הם הרבו לצבור אוצרות כסף וזהב, עד כי אילו הביאו כסף מכל יתר חלקי הישוב ולמקצה העולם עד קצהו, גם אז היה עשרם מכריע עד אין שעור. וככה שלח יד בקודש והתחיל חותר במולדתו

תחת כל יסודות השלום כצר המדינה, מוצץ לשד העם, משחית, מחבל וצרעת ממארת. ואשר לאפולון אומרים, כי הוא לא רק רופא הנהו, אלא גם נביא אמת, ובתרפיו יגיד מראשית אחרית לטובת האנשים, פן יחשוב אדם את הדברים העלולים להביא נזק לדברי חפץ וירדוף אחריהם ונפל בפת. כי אם יהיה העתיד מכוסה בעלטה ונעלם מעיני איש, יהיה האדם כמוכה סגורים ולא יזהר במעשיו; אך אם ידע מראש את העתיד לבוא כאילו היה כבר לפניו, ויראה אותו בעיני רוחו, כשם שרואים בעיני הגוף את הדברים הנמצאים תחת ידינו, יהיה זהיר וישמור נפשו מכל פגע רע. שמא אפשר להשוות את מאמרי אפולון למאמרי קאיוס? הלא אלה הם ההפך מן הראשונים, מפני שהם מכריזים קבל עם על החרמת רכוש, קלון, גולה וגזרת מות לשרים ונגידים לארצותיהם. מה הוא איפוא הצד השווה בין אפולון ובין האיש הלזה שלא עשה מעולם דבר שווה או דומה למעשי אפולון? יחדל נא איפוא הפאיאן המזויף לחקות את הפאיאן האמתי! כי דמות אל איננה מטבע שאפשר לזייפו.

פרק חמשה עשר

אין כל דמיון בין קאיוס ובין האל אריס לא בנוף ולא בנפש.

פחות מכל אפשר היה לקוות, כי גוף כזה ונפש כזו, שניהם חסרי אונים, שבורים ונדכים, ידמו לאלה של אריס אשר כוחו וגבורתו גם בגוף וגם בנפש. וקאיוס אחז את עיני רואיו במראות שוא, ושינה פרצופו פעמים רבות כעל הבימה, ולפיכך אין מן הצורך להסתכל אפילו באחת מסגולות גופו ונפשו, שהרי בקומתו ובכל תנועותיו הוא שונה תכלית שנוי מן האל הנוכח. הלא גלוי וידוע, שכוחו של אריס — כונתי לא לאותו אריס הידוע מספורי בדים, אלא לזה שהוא יסוד התבונה ביצירה ושלו יאתה הגבורה — היה להציל מכל צרה, לחוש לעזרה ולעמוד לימין הנענים, כעדות השם עצמו. כי לדעתי נגזר השם Ares מן המלה arreggein (הושע), ובשפת יום יום

113 יאמר boethius (עוזר). אריס זה הוא משבית מלחמות ועושה שלום, ואילו „(אריס) השני“ היה שונא שלום ואוהב מלחמות והסב מהומות וקטטות תחת שקט ושלווה.

פרק ששה עשר

היהודים היו (העם) היחידים בין העמים שמאו להודות באלהותו של קאיוס. טעם סרובם.

- 114 ובכן נמצאנו למדים מכל אלה, שקאיוס אינו יכול להדמות לא לאחד האלים ולא לאחד מבני־האלים, כי אינו שוה להם לא בטבע (גופו), ולא בתכונת (נפשו), ולא בנטייתו. אך סמויה היא התאווה, כנראה, וביחוד כשהיא מאחדת בקרבה חמדת כבוד ואהבת מדון עם שלטון עצום. מתגרת יד השלטון הזה באה הצרה עלינו, אשר היינו מאושרים לפנים. כי רק היהודים היו לצנינים בעיני קאיוס, מפני שהם 115 בלבד רוח אחרת היתה עמם. הלא מימי החיתולים, מפי אבותיהם, מחנכיהם ומוריהם, וזמן רב לפני כן מתוך החוקים הקדושים ומן המנהגים שאינם כתובים (בתורה) למדו כביכול להכיר בבורא אחד שהוא אבי העולם ויוצרו. כי כל יתר האנשים והנשים, הערים, העמים, 116 המדינות וחלקי הארץ, וכמעט כל בני הישוב הצטערו אמנם על המעשים האלה ואעפ"כ החניפו לקאיוס וחלקו לו מחמאות שלא כשורה, והגבירו בזה את גאות לבו. מקצתם הכניסו אפילו את מנהג ההשתחוויה אשר ללועזים, וחללו את חרות הרומיים הרוממה.
- 117 ורק עם אחד בלבד, הם היהודים, היה חשוד על התנגדותו (לרצון קאיוס). הלא העם הזה רגיל לצאת ברצון לקראת המות כ(הולך) לקראת אל־מות, לבלתי עבור אפילו על חוק אחד, אף הקל ביותר, מחוקי אבותיהם. כי דבר זה הוא כמשפט הבנינים, שאם יזונו אפילו אריח אחד מהם יתרופפו וימוטו גם יתר החלקים מפני החלל הריק שבתוכם, ואף אם עומדים הכן למראית עין, סופם להרס. ואילו קאיוס 118 לא בדבר קטן נגע, אלא בענין נכבד מאד. הוא חפץ להפוך כביכול את הטבע האנושי של ילוד (אשה) ובן חלוף לטבע של בלתי־נוצר

ובלתי-חולף ולעשות עצמו אלוה, דבר שנחשב (בעיני היהודים) לעוון פלילי. כי נקל לאלהים לההפך לאיש מאשר לאיש להיות לאלהים. נוסף על כך גורר הדבר אחריו עברות חמורות מאד: כפירה באלהים וכפית טובתו, באשר הוא איטיב לכל באי עולם, והוא בגבורתו משפיע רוב חסדיו לכל חלקי תבל.

פרק שבעה עשר

שנאת קאיוס ליהודים הורידה אותם למדרגת עברי עבדים בקיסרות הרומית.

119 והנה פרצה מלחמה עזה וממושכה נגד בני עמנו. היש צרה קשה לעבד מאיבת אדוניו אליו? והלא הנתינים עבדיו של השליט-יחיד הם; אמנם לא היה כדבר הזה בימי אחד הקיסרים הקודמים, כי אלה משלו במתינות, והחוקים היו נר לרגליהם, כי אם בימי קאיוס (היו הנתינים לעבדים). הוא עקר מלבו כל שורש חבה לבריות ויצר לבו היה רק רע. הוא חשב את עצמו למקור החוקים, ואת (החוקים) שהוציאו מחוקקי כל הארצות בטל קאיוס כדברים אשר אין חפץ בהם. אך אנחנו לא כעבדים סתם נחשבנו, אלא כבוזיים בין העבדים. סבת הדבר משום שהשליט נהפך לעריץ.

פרק שמונה עשר

החמוז האלכסנדרוני משתמש בשעת כושר זו לנזול את היהודים ולגרש אותם מבתיהם.

120 כאשר נודע הדבר לאספסוף ולערב-רב שבאלכסנדריה, התחילו לחבל עלינו תחבולות, כי חשבו שהגיעה השעה המתאימה ביותר לכך. אז גלה [החמוז] את משטמתו אשר היתה עצורה בעצמותיו מימים רבים והכניס מהומה וערבוביה בכל. הם התנפלו (על היהודים) בשצף 121 קצף כחיות טורפות כאילו הפקרו היהודים מטעם הקיסר להתעלל בהם כרצון איש ואיש וליסרם בענויים נוראים, או כאילו היו שבווי מלחמה. הם הסתערו על בתי היהודים וגרשו משם את בעליהם יחד 122

פרק תשעה עשר

יהודי אלכסנדריה סובלים ענויים נוראים מירי המזון המתאכזר.

- 127 היהודים לא יכלו כבר להתקיים בפנה הנדחת ההיא ונפוצו במקומות שוממים על גדות הים ובבתי הקברות, כי השתוקקו לשאוף אויר צח ומבריא. אך אלה שנתפסו לפני-כן ביתר חלקי העיר, או שבאו מערי השדה מבלי לדעת את דבר התלאות אשר באו עלינו, סבלו יסורים שונים. הם נרגמו באבנים, או נפצעו בשברי חרש, או בענפי אלה ואלון והוכו מכות מות בחלקי הגוף אשר מהם יוצאת הנשמה, וביחוד בקדקדם. ואנשים אחרים מהולכי בטל, הקיפו סביב 128 את היהודים שהיו דחוקים וצפופים בשכונה צרה אחת בקצה העיר, כאמור, ושמנו עליהם משמר כאילו היו במצור, לבל ימלט משם איש בסתר. כי מחוסר צרכי נפש אמרו רבים לשום נפשם בכפם ולהגיה ממקומותיהם, באשר פחדו, פן יגועו ברעב, הם וכל בני משפחתם. האורבים חכו לצאתם בכליון עינים, ואם נתפשו אחדים מהם, יסרו אותם בכל מיני יסורים, ואחרי כן המיתו אותם כרגע. להקה אחרת 129 שמה מארב בנמלי הנהר (גילוס) לתפוש בכפם את היהודים העולים מן האניות ליבשה ואת הסחורות אשר יביאו עמם. האורבים חדרו לתוך הספינות והוציאו משם את מטענן לעיני בעליהן, ואת הבעלים עצמם כפתו, ידיהם מאחוריהם, והשליכום לתוך האש. חומר דלקה שמשו להם המשוטים, ההגה, המוטות והקרשים של מכסה הספינה. נוראה מכל היתה מיתת האנשים שנשרפו ברחובות העיר. 130 ויש שהביאו זרדים, מחוסר עצים, והציתו בהם אש זורקו באומללים. אלה נשרפו רק לחצאין, ומותם בא יותר מן העשן מאשר מן האש, כי חומר דלקה כזה של הזרדים מעלה אש כהה ועמומה ונוחה לכבות, ומפני אפסותו אינו משאיר גחלים. רבים מן היהודים נאסרו בעודם 131 חיים ברצועות ובחבלים ובהם הדקו קרסוליהם, וסחבו אותם בקרב השוק וענו אותם מאד. ואפילו מפגרי המתים לא משכו את ידיהם.

האנשים שבאכזריותם ובפראותם עלו על חיות טרף, פוררו את הגופות לאיברים וחלקים ודשו אותם בעקביהם עד שנשטטשה צורתם לגמרי ולא נשארו גם שרידים ראויים לקבורה.

פרק עשרים

המצרים מחללים את בתי הכנסיות בהקימם פסילים וצלמים.

- 132 ונציב המדינה אשר הוא לבדו היה יכול לדכא בשעה אחת את התקוממות העם, אילו רצה בכך, עשה עצמו כאינו רואה ואינו שומע מאומה, ונתן לעורר קרבות באין מעצור, ובדבר הזה השבית את השלום. והאנשים התעודדו עוד יותר, ובעזות מצחם שמו פניהם לתועבות גדולות מן הראשונות. הם לקטו סיעות עצומות והרסו את בתי הכנסיות אשר מספרם רב בכל שכונות העיר, מקצתם — כרתו את עצייהם, ומקצתם — החריבו מן המסד עד הטפחות. ויש אשר שלחו אש בבתי כנסיות ושרפו אותם ומתוך שגעון וטרוף דעת לא שמו לב אל הבתים הסמוכים, והלא אין דבר מהיר מן האש הנאחזת בחומר דלקה. אעבור בשתיקה על החפצים המוקדשים לכבוד 133 השליטים היחידים שנהרסו ונשרפו, והם: שלטים, כתרים מצופים זהב, מצבות וכתבות. והרי בעבורם חיבים היו להשמר משלוח יד גם בחפצים אחרים; אך הם מצאו עוז בנפשם (לעשות זאת) כי מיד קאיוס לא נשקף להם כל עונש. הם ידעו נאמנה, שבלבו משטמה כבושה ליהודים, וחשבו, שאם יביא מי שהוא מיני פורענות על עמנו תהיה מזה לקאיוס קורת רוח שאין למעלה ממנה. הם חפצו לצודד את 134 לב קאיוס בחנופות חדשות, כדי שיוכלו להתעלל בנו כתאות לבם בלי פחד העונש; מה עשו? היו בתי כנסיות שהאנשים לא עצרו כוח לשרפם או להרסם, כי בקרבתם גרו יהודים רבים. אשר לאלה המציאו תחבולה חדשה. הם טמאו אותם והפריעו כאחד את החוקים והמנהגים הקיימים. בכל בתי הכנסיות האלה הקימו פסלי קאיוס, ובבית הכנסת הגדול המפואר מכלם העמידו צלם מוצהב על מרכבת רתומה לארבעה סוסים. הדבר נעשה בחפזון ובשקידה נפלאה. באין 135

- להם מן המוכן מרכבה רתומת־ארבע חדשה, [הביאו] מן הגמנסיון מרכבה עתיקה שהעלתה כבר חלודה ושאוני סוסייה, ונבותיהם, רגליהם ועוד הרבה איברים אחרים היו לקויים. ויש אומרים, שהמרכבה ההיא היתה מוקדשת לכבוד אשה, והיא קליאופטרה הזקנה, אם סבתה של קליאופטרה האחרונה. אך גלוי וידוע לכל איש, כי מעשה זה כשהוא לעצמו עלול לקטרג על מקימי המרכבה. כי מה ענין מרכבה מוקדשה לכבוד אשה לכאן, ולו גם היתה חדשה? או מה ענין מרכבה ישנה לכאן, ולו גם היתה מוקדשה לאיש, ובכלל — אם היא מוקדשה לאחר? ואלה שהקדישו חפץ כזה לשם הקיסר, כלום לא היו צריכים לפחד, פן יגיע הדבר לאזניו? הלא הוא היה מדקדק תמיד כחוט השערה, ביחוד בדברים הנוגעים לו עצמו! והם השתובבו משובה נצחת וקוו לזכות באותות כבוד ולהתענג על שפע הטוב מפני שהקדישו לקאיוס את בתי הכנסיות כמין עזרות קדושות חדשות. ואת הדבר הוא עשו לא מתוך רגש הערצה לקיסר, אלא משום שחפצו להגביר את צרות עמנו במדת האפשר. והנה ראיות מוכיחות לדבר: קודם כל צא ולמד מן (היחס שלהם אל) המלכים. כי במשך שלש מאות שנה עמדו להם כעשרה מלכים — או יותר, — ולהם לא הקימו אפילו פסל אחד או צלם אחד בבתי הכנסיות, אם כי מלכים אלה היו בני מולדתם וגזעם, ונחשבו לאלים, ובשם אלים נקראו גם בכתב וגם בעל־פה.
- שהרי המצרים העריצו כלבים, זאבים, אריות, תנינים ועוד חיות רבות אשר בים וביבשה, ובעלי כנף, והקדישו להם מזבחות, חורשות, מקדשים ועזרות בכל ארץ מצרים — ומדוע לא יעריצו את המלכים שהיו בני־אדם?